

JANA GULJUŠKINA

JOLKA

A thick, black, flowing ribbon-like shape that starts on the left, loops upwards and to the right, then curves downwards and to the right, ending in a large, white, teardrop-like shape at the bottom right. The ribbon has a slight 3D effect with a lighter inner curve.

PRAHA
2022

JANA GULJUŠKINA

JOLKA

Tato kniha vychází za finančního přispění
Ministerstva kultury ČR

Copyright © Jana Guljuškina, 2022
Czech edition © dybbuk, 2022

ISBN 978-80-7690-004-2

Jindřichu Rajnochovi

*Po těžké nemoci již nemohl mluvit,
tak na kus papíru napsal tři písmena
a přes desku stolu posunul směrem ke mně:*

P I Š...

Je něco před půlnocí, stojím na druhém nástupišti Hlavního nádraží v Praze a směju se, raduju, nemůžu se ovládnout. Kolem jde kordon policistů a mezi nimi opilí fotbaloví fanoušci. Ségra se bojí, spěšně se loučí, mává a mizí. Mně přijdou sran-dovní, jako figurky z jednoduché počítačové hry, hadroví panáčky, kterými kdosi posouvá z místa na místo v předvídatelných omezených rolích. I já jako bych dosud hrála nějakou roli, ale zároveň ji nenáviděla, byla mi úzká, těsná, svírala mě, nemohla jsem se z ní vymanit. Jenže teď rvu svůj kostým na cáry, směju se a smát se už nepřestanu, mám totiž v kapse pas s vízem a jízdenku, lístek ven z tohoto světa, jsem volná, co bylo, není, i když stále ještě stojím na druhém nástupišti v Praze. Ode teď už o sobě budu rozhodovat jen já sama.

Tři úzké prostory postelí nad sebou, na vrchní i spodní dívky z Běloruska a mezi nimi já. Velmi je pobaví, když jim kostrbatě rusky odpovím, že jedu do Petrohradu studovat literaturu. Moc dalších slov v zásobě nemám, ale zatím mi to stačí. Naučím se znovu mluvit, myslet, cítit. Žít.

Ve čtyři ráno první hranice, pak dlouho nic než únava. Spím do půl jedenácté, snídám vsedě v uličce a pak zase spím, spím kolébána cizí krajinou. Na nádraží v Brestu stojíme více jak dvě hodiny, kdy vlaku mění kola kvůli jiné šířce kolejí. Nechávám zavazadla ve vlaku a jdu se projít. Na nádraží září překřížený srp a kladivo, ze železné pěticípé hvězdy na špici se právě zvedlo hejno temných ptáků, dívám se mlčky kolem a Běloruska Kristýna se mě se smíchem ptá: Co je ti? Nic, nic, jsem jen poprvé za hranicí Evropy. Ale Bělorusko je Evropa, odvěti ona.

V Minsku prší. Lampa za naším oknem osvětluje prázdné nástupiště. A pak už žádné zastavení. Žádná jiná hranice není. Jen telefonní operátor hlásí – Vítejte v Rusku. Jsou tři hodiny šestnáct minut ráno...

Nemám zajištěné žádné ubytování. Co jsem si myslela? Že si se svou lámanou ruštinou pojedu vyřídit na fakultu všechny potřebné věci? A jak tu fakultu najdu? Má radost byla tak hlučná, že pochyby neměly sílu se ozvat. Až nyní, vystupuju z vlaku a dvě tašky věcí jsou najednou příliš těžké. Jak je ponesu, kam? Ale pod schody čeká člověk s cedulí, na níž je napsáno mé jméno. Jak milé! Jak snadné – bere si ode mě jednu z tašek, vede mě k metru, vhazuje za mě žeton do určeného místa a pohyblivé zátarasy mě vpouštějí na nezvykle dlouhý eskalátor.

Puškinova stanice celá září, jako v tanečním sále před bálem... Na stanici Dostojevského naopak tlumené, stříbrné světlo v černých kovaných lampách vytváří zvláštní atmosféru tísně, snad hloubky...

Město je jedna velká křižovatka, vítr a chlad, a taky tu a tam slunce, co vykukne za mraky. Univerzita je zvenku honosná, uvnitř sešlá, s prošoupaným linem na chodbách. V oddělení pro cizince stojí zástup Číňanů. Když přijdu na řadu já, uslyším jen – váš pobyt zde zatím vůbec není dohodnut. Přijďte zítra, za týden. Nechápu. Tak prozatím zítra... Zůstávám na noc u docenta a jeho rodiny, kteří za mnou vyslali syna na nádraží. Z Prahy jim totiž zavolala Nataša, aby se o mě postarali, věděla číslo vlaku i vagonu, přišla se se mnou před odjezdem rozloučit. Pijeme čaj, silný černý sypaný čaj z porcelánové konvičky. Nabízím českou čokoládu, kterou mi Nataša na nádraží donesla. To ona za všechno může. To ona mě dovedla až sem. To na její slova teď myslím: Petrohrad má mnoho velikých negativ, ale i plusy, pro které stojí za to tam jet.

Jsem tajně kárána, že neříkám jménem a jménem po otci: „Pamatujte si, to není gospodin Sacharov, ale Viktor Pavlovič, a já jsem Valentina Andrejevna. Znovu vám to opakuji, protože jste to asi zapomněla...“ Znovu si to v duchu přeříkávám a na jednu už to zase nevím. Nebylo to spíš Viktorie Pavlovna?

K docentově bytu ve třetím patře vede temně zelené schodiště, kde v mezipatrech visí chomáče pavučin a žárovky bez stínítek, v koutech se válejí staré noviny, odpadky a prach. Ale za venkovními dveřmi je to samá restaurace, butiky, světelné reklamy, na Vasiljevský ostrov pešky pár minut. Jak podle budíku vstávám o půl deváté, a když se mě docentova paní překvapeně ptá, proč tak brzo, překvapeně přemýšlím, že doma je půl sedmé, ale nač dál spát? Chci tu všechno vidět, projít.

V bytě visí ikony, obrázek Puškina a Pražského hradu, a taky je tu v každé místnosti knihovna od země po strop. Knihy, knihy, knihy, jen se dívám, ani je do rukou neberu, jen to vnímám, ten zvláštní svět, ten zvláštní klam všech těch klamně zvláštních světů – knih...

Dneska přiletí Adam, a tak mu jedu naproti. Eliška dorazí na konci týdne. Viděla jsem je jen párkrát, když jsme si vyřizovali potřebné papíry. Vybrali nás v konkurzu na dva roční pobyty, ale oni si rok rozdělili. Kromě nás vlastně nikdo jet nechtěl, a tak to šlo. Ten nezáměr nechápu.

Adam je v kvádru, prý kdyby ho chtěl skládat do kufru, tak to dopadne nevalně. Štíhlý kluk, o rok mladší než já. Vysoký, tak vysoký, že když stojí v tramvaji, nevidí oknem ven. Má jeden kufr a jinak nic. Říkám mu, že zatím bydlíme na Velkém prospektu Petrogradky, a on prý že paráda, všechno zajímavé je v pěši dostupnosti. Odvezeme kufr a dojdeme si na fakultu

vystát frontu na zahraničním oddělení. Najednou je s Adamovou perfektní ruštinou všechno mnohem snazší. Ale stejně nám říkají zítra, zítra.

Proč jsem si vlastně o tomhle městě předem nic nezjistila? Chtěla jsem se ho nadechnout až na místě? Možná jsem žila v nějaké podivné iluzi, že ho znám z řádků ruské literatury. Ale netušila jsem nic.

Petrohrad dělí řeka Něva, široká více jak kilometr. V její deltě je mezi dvě části města vklíněn Vasiljevský ostrov, k němu přimyká Petrogradka, že všech stran také omývaná vodou. Za letních nocí se mosty nad Něvou otvírají, aby mohly proplout lodě. Metro, které je vyhloubené pod řekou, po půlnoci nejezdí, a tak se z jednoho města v tuhle dobu stávají města dvě. Vlastně tři: Vasiljevský ostrov, těch téměř jedenáct čtverečních kilometrů, v tu chvíli získává svou autonomii.

Fakulta je přímo na nábřeží Vasiljevského ostrova, je od ní výhled na budovy Admirality i Ermitáže na protilehlém břehu. Nedaleko fakulty stojí budovy inspirované antickými chrámy i dva obrovské červené sloupy, jejichž názvy nejsem schopná správně zopakovat, natož si je zapamatovat. Rastralnye kolony. Plameny na jejich vrších v devatenáctém století vedly lodě správným směrem, dnes už jsou jenom na parádu. Zrovna se tu slaví nějaká svatba, a jak se v průběhu dalších dní ukáže, jedna nevěsta je vlastně výjimka. Spíš dvě, anebo rovnou tři. Vždycky limuzína, šampaňské, bílé hrdličky a svatebčané, co křičí „Górko!“, jako že hořký je svět, že je třeba ho osladit polibkem. Focení, pózování, górko, górko, górko!

Podél levého břehu Něvy jdeme celý den. Vysoké kamenné nábřeží, podél něj úzký šedý chodník, a pak již jen široká silnice s nekonečným proudem aut v obou směrech. Úplně jiné město, než jakým je Praha, členitá, zelená, s úzkými klikatými uličkami, s dominantou hradu, Praha rozrůstající se sta-

letími. Tady je všechno jako podle pravítka, nejen nekonečně dlouhé, rovné ulice, ale i domy, jejichž výška nesmí přesahovat špiči Petropavlovské pevnosti. Město postavené z vůle šíleného cara v bažinách a mokřadech na kostech tisíců lidí, kteří carovu touhu po „okně do Evropy“ měnili ve skutečnost. Město, které se stalo kulisou i hlavní postavou v tolika literárních dílech, tady vraždil Raskolnikov, ožil Měděný jezdec, Kovaljov se probudil bez nosu a Piskarev šel ve stopách krásné brunetky po Něvské třídě, aby zjistil, že je prostitutka, a nakonec se podřezal...

Padám únavou, ale přiznám to až pár kroků před docentovým domem. Adam se překvapeně podívá, seš dobrá, myslel jsem si, že si budeš stěžovat, celou cestu na to vlastně čekám.

Pravý břeh Něvy projdeme kolem Aurory až na písčnou pláž u Petropavlovské pevnosti, do níž byli na konci devatenáctého století zavíráni političtí vězni na samotky. Právě tady se později našel bezpočet kostí obětí rudého teroru... Sedíme na písku a kocháme se vodou, racky, sluncem. Adam mi vykládá historii města a střídá to s vlastním životem. Jak se s Karolínou znali z gymplu, ale chodit spolu začali až po maturě. Jak se těší, že sem za ním přijede, někdy v říjnu. Jak se na fakultě zbláznil do Elišky, jak ho přitahovalo její tělo, jak se jen stěží ovládal, ale pak stál na křižovatce, jeho Karolína nebo Eliška, a prostě to v sobě zabil.

„Jak to tady s Eliškou zvládneš?“ divím se.

„Úplně v pohodě,“ říká, „je to pryč.“

Její rodiče mu prý řekli, ať se jim o ni v Rusku postará.

„A o mě se taky postaráš?“ směju se.

„Ty se o sebe postaráš sama,“ odvěti, a mě to vlastně zabolí, i když je to pravda.

Paní není Viktoria ani Valentina, ale Ljudmila, říká mi, jak mám svému společníkovi ustlat na zemi, a Adam se kradmo

směje, proč se máš o mě starat ty? A pak jsou u jídla potřeba talířky a paní říká mně, ač on je blíž, Adam na mě jen tak mrkne, jsi v Rusku, tady ještě ctí ženu v její tradiční roli... Jenže v noci to stejně přijde, řeknu: Přece nebudeš ležet na zemi, gauč je široký. Jsem to stará já, já, která musí zkusit všechno, já bez hranic. Ležíme a smějeme se, noc je dlouhá. Slova o minulosti jsou mosty k blízkosti, utíkám po nich, řítím se, na nic se neohlížím. Pohladím ho po ruce. Po rameni. Zkusím, jak lehké je sklouznout prsty až k jeho břichu, jak lehké je sklouznout od pupíku níž... Jeho ruka tu mou náhle zastaví. Ne! Ne na okraji propasti?

Na univerzitě se ani neptají, kde bydlíme, jen nám řekli, přijďte ve čtvrtek, a ve čtvrtek řekli, přijďte pak. Drobná snědá dívka ve stejné frontě jen pokrčí rameny – Eto Rossija...

Konvice pískala a paní domu stejně ještě hodnou chvíli seděla, než vypnula plyn a zalila temné lístky čaje v porcelánové konvičce, kterou pak schovala pod střechu tlusté látky, aby čaj nevystydnul. Každodenní rituál. Velmi silný čaj se ředí vroucí vodou přímo v šálcích. Nechutná mi to. Dala bych si radši čerstvý čaj přímo z konvice, jenže to se nedělá, lístky čaje se v konvici nechávají a brzy je z něj cosi tak temného a těžkého, že by se stejně už ani pít nedal. K čaji se přikusují sladkosti, marmeláda se jí lžičkou ze skleněné dózy a decentně se konverzuje. Paní domu se mě s podivnýma očima („Vy jste se tam v noci tak smáli“) zeptala, jak jsem se dostala k ruštině. Po pravdě jsem odpověděla, že jsem vždycky hodně četla, ale nejvíc ze všeho mě zasáhl a ovlivnil Dostojevskij. Zaraženě zakoktala: „No... Víte...,“ ani nemohla najít slova. „Víte ale, že byl nemocný? Tedy, vy jste mě překvapila... To je velmi zvláštní...“ V Rusku je zvláštní obdivovat Dostojevského?